

Regionalizm w nauczaniu historii

Definicja

Poprzez regionalizm w nauczaniu historii należy rozumieć (stałe i systematyczne) uwzględnianie w ramach nauczania historii, wiedzy o miejscowości i jej najbliższej okolicy, w której dana szkoła się znajduje w stopniu bardziej szczególnym niż w stosunku do innych regionów i miejscowości. (oczywiście można stosować porównania).

Taką def. wprowadziła Ewa Maleczyńska w 1933 r.

Inna koncepcja, tzw. lokalizm – nie powinno się nauczać w ramach programu, lecz na kółkach (historycznych, krajoznawczych). Krytykowana.

Alojzy Zielecki w „Wiad. Historycznych” (nr 4 z 2000 r.) stwierdza, że regionalizm nie jest równoważny z historią regionalną, gdyż zajmuje się wszystkimi przejawami życia mieszkańców w zakresie gospodarki, kultury, środowiska geograficzno – przyrodniczego itd. itp.

Zatem – regionalizm jest to dziedzina wiedzy zajmująca się różnorodnymi problemami danego regionu lub w węższym zakresie problemami miejscowości, gminy, powiatu, które to jednostki terytorialne mają specyficzne cechy odróżniające je od innych. Przykładowo:

- * mają granice ustanowione decyzjami administracyjnymi
- * są zamieszkane przez określoną populację ludzi związanych ze sobą w sposób różnorodny, ale trwały
- * mają wspólną przeszłość
- * mają wspólną tradycję kulturową i obyczaje
- * mają naturalne położenie geograficzne ułatwiające wyodrębnienie się regionu
- * są zamieszkiwane przez mniejszość narodową
- * wspólne więzy gospodarcze wynikające z położenia na naturalnym szlaku handlowym lub z rozwojem działu gospodarki (górnictwo, przemysł morski)
- czasem wspólne więzy religijne – różne wyznania, sanktuaria katolickie

Region jest strukturą, która nadaje społeczności specyficzne cechy. Obecnie to przede wszystkim obszar jednostki administracyjnej lub teren wokół

znaczącej miejscowości – miasta lub wsi. Stąd istnieje też gradacja na mikro i makro regiony. W szkole podstawowej należy zawęzić pojęcie do obszaru, na którym znajduje się szkoła (w mikroskali będzie to gmina, w makroskali – powiat).

Uprawianie regionalizmu to kierunkowanie procesu edukacyjnego na poznanie przez uczniów otaczającej ich rzeczywistości, zrozumienie jej i przygotowanie do uczestnictwa w życiu lokalnym.

HISTORIA

Regionalizm, jako ruch społeczny, rozwinął się w II poł. XIX w. w Europie Zachodniej. W 1874 r. poeta z Prowansji Leon de Perusis użył po raz pierwszy tego określenia. Prekursorzy szybko rozwijającego się ruchu szczególną rolę przypisywali kultywowaniu tradycji i odrębności poszczególnych regionów. Upatrywano wówczas w regionalizmie metodę pobudzania lokalnej społeczności.

Regionalizm w szkolnictwie polskim zapoczątkował współpracownik Wincentego Witosa Paweł Bobek – autor pierwszego poradnika metodyki nauczania historii regionalnej wydanego w 1916 r. w Cieszynie.

Reforma programowa z 1933 r. wprowadziła regionalizm do treści obowiązkowych. Nauczyciele musieli opracowywać monografie miejscowości, prowadzić kronikę szkolną i lokalną.

Po II wojnie światowej zrezygnowano z regionalizmu, by wrócić do niego dopiero w 1958 r. Przyjęto wówczas zasadę „od bliższego do dalszego”. Popularne był stwierdzenie, że region jest częścią państwa, więc tworząc więź emocjonalną z regionem, w perspektywie tworzy się więź emocjonalną z państwem. Regionalizm stał się instrumentem wychowania patriotycznego czy też politycznego. Szczególne znaczenie nadawano mu zwłaszcza w stosunku do terenów Ziemi Zachodnich. Poprzez podniesienie kultury historycznej za pomocą regionalizmu chciano zwiększyć świadomość, a także odkrywać nowe źródła historyczne „na własnych podwórkach”. Starano się także, działając w tym duchu, promować wycieczki i zbieractwo, co było także częścią procesu nauczania. Masowo otwierano szkolne izby tradycji czy izby pamiątek.

Obecnie reforma oświaty powraca zdecydowanie do idei regionalizmu. Podstawą jest „ścieżka edukacji regionalnej – dziedzictwo kulturowe”.

Cele regionalizmu

Czesław Majorek nazwał regionalizm „mikrohistorią”. Inni zwolennicy regionalizmu wypracowali koncepcję, że w nauczaniu, obok dziejów powszechnych i ojczystych, regionalizm byłby trzecim filarem edukacji historycznej.

W jeszcze innej koncepcji proponowano, aby regionalizm był jądrem, od którego zaczynano by naukę historii. Jedna z teorii głosi wręcz, że regionalizm może być wykorzystany przy każdym temacie.

- może być punktem wyjścia
- może uzupełniać program w powiązaniu z nim
- może stanowić treść zajęć
- przy powtarzaniu może stanowić czynnik spójny wiążący całość zagadnienia (integracja wokół zagadnienia)

Regionalizm nie może zastąpić treści narodowych czy globalnych. Jest trzecim elementem nauczania, które przez wiedzę o problemach lokalnych wprowadza w sprawy globalne. Jest elementem holistycznego postrzegania świata.

Korzyści płynące z regionalizmu :

- kształtowanie postaw narodowych i patriotycznych
- działanie na postawy obywatelskie (dla środowiska lokalnego)
- kształtowanie więzi grupowej
- wartościowanie pojęcia dobra wspólnego
- kształtowanie postaw i zachowań tolerancyjnych wobec mniejszości narodowych czy religijnych w regionie
- rozbudzenie zbieractwa (także pamiątek rodzinnych)
- rekonstruowanie najważniejszych wydarzeń z życia rodziny i najbliższego środowiska
- znajomość zabytków najbliższej okolicy i umiejętność omówienia ich historii, stylu itp.
- Dostrzeganie piękna
- Postrzeganie zagadnień związanych z ochroną zabytków
- Postrzeganie zagadnień proekologicznych np. w stosunku do zabytków przyrody (parki podworskie itp.)
- Poznanie regionu i jego kultury
- Patriotyzm lokalny – kształtowanie tożsamości lokalnej
- Wprowadzenie w życie wspólnoty lokalnej

Działania

Od rodzinnej tradycji do tradycji społeczności lokalnej

Zadaniem nauczyciela jest zapoznanie uczniów z metodami poszukiwań źródeł np. do historii rodzinnej, omówienie klasyfikacji źródeł pod względem ważności i wiarygodności (różnica między źródłem wywołanym, a źródłem pisanym czy ikonografią.

- dokumenty w domu
- zbieranie źródeł i publikacji książkowych i prasowych
- zbieranie ikonografii – zdjęć i widokówek, rysunków, tworzenie ikonografii
- zbieranie druków ulotnych
- zbieranie planów i map
- rozmowa ze świadkami historii (źródło wywołane)
- kroniki parafialne i inne dokumenty
- kroniki szkolne

Metoda projektu

- ustalenie tematu
- tworzenie instrukcji
- określenie terminu
- określenie metody sprawdzania
- monitoring
- zakończenie działań i publiczna prezentacja
- ocena wg wcześniej ogłoszonych kryteriów

Przykładowe tematy:

- Przewodnik po lokalnych zabytkach (architektury, sztuki, przyrody czy techniki)
- Plan ścieżki dydaktycznej (np. po cmentarzu)
- Inwentaryzacja kapliczek i krzyży
- Słowniczek nazw lokalnych (zwyczajowych, geograficznych itp.)
- Słowniczek biograficzny osób zasłużonych dla miejscowości, regionu
- Legendy, podania
- Genealogia rodzinna
- Biografistyka rodzinna – mini słownik rodzinny
- Plan miejscowości, okolicy z naniesionymi miejscami istotnymi dla lokalnej społeczności, regionu , kraju, itp.

- Albumy miejscowości, regionu, konkretnego obiektu – tematyczne lub ogólne
- Albumy rodziny, rodu
- Przepisy regionalnej kuchni
- Symbolika regionalna

Oczywiście żeby prowadzić tego typu prace projektowe nauczyciel musi znać zagadnienia regionalne.

Propozycja:

Katalog domowych zabytków

(projekt lub lekcja o zabytkach w każdym domu)

- projekt kart inwentaryzacyjnej
- sporządzenie instrukcji i przeprowadzenie instruktażu
- spis – wykaz wybranych obiektów (źródeł pisanych i niepisanych np. naczynia, ikonografia, dokumenty, książki itp.)
- próba datacji
- próba spisania dziejów przedmiotu

Osiągnięcia:

- odczytywanie związków między tradycją rodzinną a historią
- dostrzeganie wartości związanych z życiem regionu a poszczególnymi postaciami
- rozumienie dziedzictwa kulturowego
- świadome i aktywne zainteresowanie zabytkami ruchomymi i uczestnictwo w ich zachowaniu
- zainteresowanie przeszłością
- kształtowanie postaw (duma z rodziny, miejscowości, regionu, a konsekwencji z kraju - bardzo istotny czynnik w perspektywie tworzenia wspólnej Europy).

Mirosław Pisarkiewicz